

رهنگدانه وهی چهند بنه مایه کی رۆمانسیزم له شیعره کانی (هیمن) ی موکریانی و (نادر پور) دا

(PP 166 - 182)

م . ی . ئەقین ئاسۆس حه مه
AVIN ASOS HAMA
 زانکۆی راهه رین/ کۆلیژی پهروه دهی بنه پهرت
avin.asos@uor.edu.krd

پ. ی. د . جیهاد شکری رشید
JIHAD SHUKRI RASHID
 زانکۆی سه لاهه دین/ کۆلیژی زمان
jihad.rashid@su.edu.krd

بلاوکردنه وه : 2020/10/29

DOI: <https://doi.org/10.31972/jickp119.11>

پوخته:

رێبازی رۆمانسیزم ئەو بزوتنه وه ئەدهبی و هونه ریه یه، که له کۆتایی سه دهی ههژده وه سه ره تاکانی سه دهی نۆزه له ئەوروپا سه ریه له دا، رۆمانسیزم ئایدۆلۆژیایه کی نوێ بووه بۆ نه وه یه کی نوێ، که ئییدا ره هه نده کانی شیعری فۆرمی نوێ و په یامی نوێی له خۆگرتبوو، به جۆرێک سیمای سه رده مه که ی و شوناسی نه ته وه یی رهنگی دا بۆوه . کاریگه ری ئەم رێبازه سنووری ولاتانی بری و له ئەده بیاتی کوردی و فارسی شیدا رهنگی دا به وه. نووسه ران به یی خاسیه ت و تایبه تمه ندی ئەده به که ی خۆیان په پره و بیان لیکردوو وه و شاکاری ئەده بی به رزییان خولقاندوو.. (هیمنی موکریانی و نادر پور) په کێکن له دیارترین ئەو شاعیرانه ی قوئاغه که ی خۆیان، که سیماکانی شیعری رۆمانسیزمی له ده قه کانیاندا به دی ده کێت و به بیر و هه ستی قولیان ده ق گه لیکیان نووسیوه، که بناغه ی شیعری رۆمانسیزمی کوردی و فارسیان دامه زراند. له م توێژینه وه یه دا به پی (رێبازی وه سفی شیکاری) تیشک ده خه یه سه ر بنه ماکانی شیعری رۆمانسیزمی له شیعره کانی هه ریه کیکیاندا و به راهوردی شیعره کانیان ده خه یه روو، تا له سۆنگه ی ده قه کانیان وه خالی له په کچوون و جیاوازیان ده ربه خه ین .

وشه سه ره کیه کان : هیمن ، نادر پور ، رۆمانسیزم

پێشه کی :

رێبازی رۆمانسیزم په کێکه له و رێبازانه ی له قوئاغی نوێکردنه وه ی ئەده بیاتی کوردی و فارسیدا ها ته ئارا، هه ره وه ها وه ک په رچه کرداریک له به راهمه ر رێبازی کلاسیزم سه ریه له دا. شاعیرانی ئەو قوئاغه به مه به ستی گه یانندی په یام و ناوه روکی شیعره کانیان په پره و بیان له م رێبازه کردوو وه، هه ستی نه ته وایه تی و نیشتمانی ، هه ستی نامۆیی، وه سفی سروشت ... ت. د . به سیمای و تایبه تمه ندییه کانی رۆمانتیکیانه له چوارچۆیه ی شیعره کانیاندا رهنگی دا وه ته وه. (هیمنی موکریانی و نادر پور) په کێکن له و شاعیره دیارانه ی ئەده بیاتی کوردی و فارسی . که ناوه روکی رۆمانتیکی له به ره مه شیعرییه کانیان دا رهنگی دا وه ته وه، که ئەمانه ش له چوارچۆیه ی ریبازه که دا خۆیان به رجه سه ته ده کن. هه ریه که شیان سیمای و خه سلته تی نه ته وه ی خۆیان پیوه دیاره.

رێبازی توێژینه وه :

له م توێژینه وه یه دا به پی (رێبازی وه سفی شیکاری) تیشک ده خه یه سه ر چهند بنه مایه کی شیعری رۆمانسیزمی له شیعره کانی هه ریه کیکیاندا و تێروانی هه ریه که له و دوو شاعیره مان ده رخشوو وه له باره ی ژیان و رووداوه کانی ژیان و بارودۆخی سه رده م و هه ستی ده روونی خۆیان،

تامانجی توێژینه وه

رێبازی رۆمانسیزم له سه ر چهند بنه ما و تایبه تمه ندییه ک دامه زرا، که بۆ قوئاغه که ی خۆیان شتیکی تازه و سه رده می بوو، هه ربۆیه ده رخشتی ئەو بنه ماو تایبه تمه ندییه کانه له شیعره کانی " هیمنی موکریانی و نادر پور" دا په کێکه له تامانجه کانی ئەنجامدانی ئەم توێژینه وه یه. ئەو بنه مایانه ش، که ئیمه باسمان کردوون، بریت له ناوه روکی شیعری ئەو شاعیرانه و زیاتر جه ختمان له سه ر

لایەنی ناوەرۆک کردۆتەوه، چونکە ویستوویمانە پەيام و مەبەستی ئەو شاعیرانە دەربخەین، ئەوانیش برتین لە (شیعری نیشتمان پەرورە و هەولدان بۆ سەر بەستی، و سفی جوانی، سۆزی دلدار و خۆشەویستی، غوربەت و نامۆیی و گەرانهوه بۆ سەر دەمی رابردوو، رەشینی و ناویمیدی).

١-١ // چەمکی رۆمانتیک :

ئەدەب پەيوەندییەکی بەهێزی هەیه لەگەڵ کێشە جوێرە جوێرکانی کۆمەڵ. گۆرانکارییە میژووویەکانیش فاکتەرێکی گونجاو بۆ گۆرانکاری لە بیر و ئایدۆلۆجیا و سەرھەڵدانی بیرى نوێ، جا لە بواری سیاسى یا کۆمەڵایەتی یا رۆشنبیری یا ئەدەبی یا... ھتر یت. رێبازەکان بەشێکی گرنگی ئەو گۆرانکارییە، کە دەبنە دەرپرێ ئیستاتیکای ئەو واقعە، ھەر بۆیە قسە کردن لەسەر ئەو رێبازە ئەدەبیانە قسەکردنە لەسەر لایەنی ھونەری و ئستاتیکى و داھێنانى ئەدەبی لای پەپرەو کەرانى ھەریەک لەو رێبازانە. سەرھەتای دەرکەوتن و باسکردنی ھەریەکە لەو رێبازانەش دەگەرێتەوہ بۆ ئەوروپا و شارستانیەتی یۆنانی و رۆمانییەکان. شارستانیەتی رۆژئاوا میژووویەکی دوورو درێژی ھەیه، ھەر لە سەردەمی شارستانیەتی یۆنان و رۆمانیەکانەوہ، خودان داھێنان لە سەرھەم بوارەکانی ژيانى مرۆفایەتی دا، بەتایبەتیش لە بواری ھونەر و بابەتە ئەدەبیەکاندا، چونکە بیرمەند و فەیلەسوفە رۆژئاواییەکان رۆتیکى دیارو بەرچاویان ھەبووہ لەسەر ھەڵدان و گەشەکردنی ئەدەبیات و داھێنانە ئەدەبیەکاندا، ھەرھەھا لیکۆلینتەوہ و ناوانی رێبازە ئەدەبیەکانیش ھەر لەلایەن خودی رۆژئاواییەکانەوہ بووہ، دواى گەشەکردنیشیان بە ھۆکاری جوێر و جوێر بە ولاتانی تردا بڵاوبووئەتەوہ، ولاتە جیاوازەکانیش بە پێى خاسیەت و تایبەتمەندی زمان و ئەدەبەکی خۆیان وەریان گرتووہ و گونجاندوویمانە، بەجوێرک شاکاری نەمر و بەرزیان پێ تۆمارکردووہ. بەکێک لەو رێبازەدیارانە رێبازی "رۆمانسیزم"ە، کە لە ھەردوو ئەدەبیاتی فارسی و کوردیدا، خودان سیمما و خەسلەتی خۆبەتی، کە جیای دەکاتەوہ لە مەللەتانی تر.

گۆرانکارییە میژووویەکان کاریگەرێ زۆریان ھەبووہ لەسەرھەڵدان و گەشەدانى رێبازە ئەدەبیەکان((سەدەى " ھەژدە " بە سەردەمی گۆرانکاری گەورە دادەنرێت لە میژوووی ئەوروپا، سەدەیکە ناو دەبرێت بە سەردەمی فەلسەفە و ھۆشیاری کۆمەڵایەتی، کە بەردەوام بوو تا شۆرشى گەورەى فەرەنسە)) (حەمە، ٢٠، ٢٠١٨)، ئەو گۆرانکارییانەش خۆیان لە پێکھاتەى کۆمەڵگا و بوارە جیاوازەکاندا دەبینیوہ، ھەرھەھا ئەدەبیش رۆتیکى بەرچاوی ھەبوو لە ھۆشیارکردنەوہی کۆمەڵ و ئاراستەکردنی ((لەگەڵ پەیدا بوونی چینی بوجوازی لەسەدەى ھەژدە، نووسەرەن خوێنەری تازەیان بۆ پەیدا بوو، کە بەرھەمەکانیان دەخوێندنەوہ و ھیوایان پێ بوون، ھەرھەھا بەھیوای ئەوہ بوون، کە مافەکانیان لەو رێبازە بەدەست بەین)) (ھال، ؟، ٢٧) ئەو گۆرانکاریانە قوێناغیکى ئەدەبی نوێی ھێنا بەوون، ئەویش دەرکەوتنى رێبازی ئەدەبی "رۆمانسیزم" بوو، ((شۆرشى فەرەنسە لە "١٧٨٩" و دامەزراندنى سیستەمی پەرلەمانى و چارنامەى گەردونی مافەکانى مرۆف، ھاوژمانى ئەمانەش شۆرشى پیشەسازى و شۆرشەکانى ئینگلستان، پێش ئەمانەش ئەو بزافە فیکرییەى، کە بەسەردەمی " رۆشنگەرى" ناسراوہ لە ئەوروپای سەدەى ھەژدەھەمدا کاریگەرێیەکی زۆریان ھەبوو بەسەر گۆرانى ژيانى ئەوروپا و سەرھەڵدانى بێرکردنەوہی رۆمانسیانە و لە کۆتاییدا دامەزراندنى رێبازی رۆمانسیزم)) (پیربالب، ٢٠٠٩، ٥٢). دەرکەوتنى "رۆمانسیزم" تێروانیتیکى نوێ بوو بەرامبەر ئەدەب و گۆرانکارییەکانى کۆمەڵ، ئەمەش دەرنەجامى ئەو گۆرانکارییانە بوو، کە بەسەر ئەدەبیاتی کلاسیزمدا ھاتبوو ((رۆمانسیزم لە بنەرەت و ناوەرۆکی دا شۆرشیک بوو بۆ ئازادکردنى ئەدەب لە ئەدەبیاتی کۆنى یۆنانى و رۆمانییەکان، ئازادکردنى لە تەواوى ئەو دەستور و بنەمایانەى ئەدەبی وەک ئینجیل پێشان دەدا)) (مەندور، ٢٢، ٥٩)، بەو پێیەى "رۆمانسیزم" دیاریدەیکى نوێ بوو لە ئەدەبیاتی ئەو قوێناغە، ھەربۆیە پێرەو کەرانیش بە پێشەنگ دادەنران ((رۆمانتیکەکان لەسەردەمی خۆیاندا، لە بواری ئەدەبیدا بە پێشەوێى ئەدەبیکى نوێ ناسرابوون، ئەمەش شتیکى ئاشکراو زیندوو بوو لە دنای ئەدەبیدا مەزنى پیرۆزى ئەو نوێخوازییە دیاریدەیکى گونجاو بوو تیشکی دەھاویشتە ناو بیروباوەرە فەلسەفیەکانیانەوہ بەخواست و مەبەستی گەورە دەروازەى ئەو مەیدانەیان پێ دەترازان، ئەم ھەنگاو ھاویشتەش سەرھەتا لە شیعەرەکانیاندا رەنگى دایەوہ و لە دوايشدا لایەنى دیکەى ئەدەبیشى گرتەوہ، وەک چیرۆک و شانۆگەرى)) (ئەحمەد، ١٩٨٩، ٢٥). "رۆمانسیزم" وەک رێبازیکى ئەدەبی لە لایەن ئەدیب و رەخنەگرانى کۆتایى سەدەى "ھەژدە" سەرھەتای سەدەى "نوزدە" لە فەرەنسە سەریبەلدا ((بنەرەتی وشەکە لە وشەى "romance" ی فەرەنسەییەوہ وەرگىراوہ، کە بەواتای چیرۆکی خەيالى ھاتووہ، دواتر لە ئەدەبیاتی ئینگلیزی لە سەدەى حەفدەدا بەو بەرھەمانە وتراوہ، کە لەسەر بنەمای سۆز و خەيالى دارپێژاون، ئەمەش جوێرک بووہ لە بەکەم سەیرکردنى ئەو جوێرە ئەدەبە، بەلام لەسەدەى ھەژدە تێروانینى خەلک گۆرا و بە

چاوێكى ریزه وه سه بریان ده كرد، ئەمەش لەبەر ئەوەی جوړیک له تێرمان له ژيان و ورد بوونهوه له ماناكانى جوانی و بیریکى
 فهلسه فى قولی به خووه گرت)) (راغب، ۱۹۷۷، ۲۴).

"رۆمانسیزم" وهك چه مکیکی ئەدهبی پیناسه ی جیا جیای بۆ کراوه؛ ((وشه ی رۆمانسیزم له زمانى ئینگلیزیدا ئاوه لئاوه بۆ
 وه سفی ئەو چیرۆکانه ی که باسی شتی سه رسورپه پنه ر ده کهن دوور له واقع یتکه ل به دیمه نه کانی سروشت و جوانی ده بن، به
 مانای ئەدهبی نوێیه و دژی یاسا و بنه ماکانی کلاسیزم دیت، ده ربړی سۆز و جوانی سروشته، هه سترکدنه به ناکوکی و
 چاره سه رکردن له رینگای په یوه ندى نوێه له گه ل سروشت و کۆمه ل جیهانیکی نوێ یتکه ده هیتت)) (محمد، ۲۰۱۱، ۵۶). "رۆمانسیزم"
 له ناواخنی دا پشت به هه ست و سۆز و ئەندیشه ی داهینه رانه ده به ستیت ((رهوتی فهلسه فى رۆمانسیزم رهوتیکى عاتیفیه . رهوتی
 تاسه و دله، به رامبه ر یاسای عه قل)) (میراوده لی، ۱۹۷۹، ۲۶۴)، ئەمەش ده رته نجامی ئەو یاسا و بنه مایانه بوو، که په یه وه که رانی
 ریبازی کلاسیک بۆ ئەدهبیان دانا بوو. "رۆمانسیزم" ریبازیکی نوێ بوو دژ به بنه ما و خاسیته کانی ئەدهبیاتی کلاسیزم و بیرى
 کۆنه خوازی سه ری هه لدا، دژی ئەو بنه ما عه قلییه بوو، که سالاتیکی ده ستی به سه ر ئەدهبیاتدا گرتبوو، هه ربۆیه بیرمه ندان و
 نووسه رانی ئەو سه رده مه ده یانویست ئەدهب ئازاد بکه ن و له کو ت و پیوه ندى یاسا و نه ریتی باوی کۆمه ل رزگاری بکه ن، هه ر
 له به ر ئەمە شه نووسه رانی ئەو ریبازه پیناسه ی جیا جیای بۆ ده کهن، هه ره وه ک " شلیگل" له کتیبی " سه رده می ئەدهبیاتی نمایشی" دا
 ئامازه به وه ده کات، که ((رۆمانتیک بریتی یه له کو کردنه وه ی دژ و ناکوکه کان و هه ره وه ها یتکه لکردنی ژانه ئەدهبییه جیاوازه کان))
 حسینی، ۱۳۸۷، ۱۷۸).

بنه ما فیکرییه کانی رۆمانسیزم سه ره تا له فه ره نساه چه که ره ی کرد، به لأم وه ک ریبازیکی ئەدهبی سه ره تا له ئینگلترا ده رکه وت
 ((رۆمانسیزم له ئینگلترا به بلا بوونه وه ی هۆنراوه لیریکیه کانی هه ردوو شاعیر " و رددز ورس و کۆلریدج " له سالی ۱۷۹۸ ده ست
 پیده کات)) (عه بدولا، ۲۰۰۶، ۶۷)، له سالانی دواتر دا به تاییه ت له سه ره تاه ی سه ده ی نو زده شاعیرانی تر په ره یان به م جو ره ریبازه دا))
 له سالی ۱۸۱۰-۱۸۲۵ به ره هه مه کانی با روون و شیلی ئەم ریبازه یان گه یانده لو تکه)) (حسین، ۲۰۰۷، ۸۲). هاوکاتی ئینگلترا له ئە لمانیا
 له سه ر ده ستی " برا یانی شلیگل" رۆمانسیزم په ره ی سه ند، له فه ره نساش له ژیر کار یگه ری به ره مه ی شاعیرانی ئینگلیزی و ئە لمانی
 گه شه ی کرد، دوا ی ئە وه ی " شاتو بریان" به ره مه ناو دا ره کانی ئینگلیزی وه رگێ پرا په سه ر زمانى فه ره نسی و هه ره وه ها " مادام دی
 ستایل" به ره مه ی ئە لمانیه کانی وه رگێ پرا په سه ر زمانى فه ره نسی، به مه ش ریبازی رۆمانسیزم گه یشته چله پۆ په ی خو ی و له دواتر ی شیدا
 به ولاتانی تر دا بلا بووه .

ده رکه وتی رۆمانسیزم له سه ره تا دا له په رچه کرداری کلاسیزم سه ریه لدا، دواتر بنه ما فکری و ئە ده بییه کانی په ره ی سه ند و
 وه ک ره وتیکى ئە ده بی نوێ خو ی چه سپاند، ولاتانی روژ ه لاتیش بیه ش نه بوون له ره وتی گو ژانکار ییه کان، له ئە ده بیاتی فارسی و
 کوردیشدا رۆمانسیزم وه ک ریبازیکی ئە ده بی بنه ما و خاسیه ته کانی له شیعرو ئە ده بیاتی ئە و دوو میلیله ته دا خو یان به رجه سته
 کردوو. له ئە ده بیاتی فارسیدا ئە ده بیاتی رۆمانسیزم نو یکردنه وه ی ئە ده بیات بوو له رووی ناوهرۆک و فۆرمی شیعرییه وه، که
 ده رباز بوون بوو له ئە ده بیاتی کلاسیزمی. (لێره پیناسیه ک بۆ رۆمانسیزم له ئە ده بی فارسی بنوو سریت))
 له ئە ده بیاتی کوردیدا رۆمانسیزم بریتییه له ده رچوون له و یاسا باوانه ی له شیعری کلاسیزمیدا هه بوون، که له ژیر کار یگه ری
 ئە ده بیاتی عه ره بی و فارسیه وه وه ر یگرتبوون، هه ره وه ها ((کاتج باس له رۆمانسیزمی کوردی ده کریت، ئە و بزووتنه وه شیعرییه
 به دیده کریت، که له دوا ی جهنگی یه که می جیهانییه وه له لایه ن شاعیران و نووسه رانه وه هیله گشتیه کانی بۆ کیشرا)) (محمد، ۲۰۱۱،
 ۷۹). ئە و نو یکردنه وه یه ش سه ره تا له ناوهرۆکی شیعرییه وه ده ستی پیکرد و دواتر فۆرمی شیعری گرتوه، به تپه ربوونی کاتیش زیاتر
 بناغه ی ئە و گو ژانکار ییانه چه سپا.

۲-۱ // سه ره تابه کی میژووی رۆمانسیزمی فارسی و کوردی :

شیعری رۆمانسیزمی ئێرانی له ماوه ی قوناعی "مه شرو تیه ت" دا رۆمانسیزمی کۆمه لایه تی و چه ند ره هه ندیکى تر ره نگ و
 کار یگه ری زانتر بوو، به جوړیک، که باوترین ناوهرۆکی ئە و قوناعه زیاتر خو یان له بابته تی ئاره زووی زو ر بۆ شو پش و به دیه اتی
 ئازادی، هاو ده ردی و هیوا بوون به ئاینده و ئاسۆ یه کی روون ده بینه وه. یه که مین و دیارترین شیعری ئە و قوناعه، که ناوهرۆکیکی
 رۆمانسیزمیانه ی له خو گرتبوو، ناسرابوو به " یاد آر ز شمع مرده یاد آر" ی " علی اکبر" ه. ((وا داده نریت ئە و شیعره تاییه تترین

شعیری فارسییه، که کاریگهری نهدهبیاتی نهو روپی له سه ره، نهک ته نهها پتیویست بوونی تازه گه ری له نهدهبیاتی ئیرانی دا به لکو هیمه گه رییه کی قول له ناوخیندا به رجه سه ته بووه)) (آرین پور، ۱۳۷۹: ۹۵) هه له بهت دوا ی نهو (دواتر) " میرزاده عشقی " شاعیری قونای مه شروته، به به کاره پنهانی ناوه روکی رومانسیزمیانه به سه ره مه شقی یا رابه ری نهدهبیاتی رومانسیزمی ئیرانی نهو قونایه داده نریت، له شیعره رومانسییه کانیدا وه سفی سروشت، گه پانه وه بو سه رده می مندالی، رهنگی داوه ته وه. دوا به دوا ی نهو " عارف قه زوینی ۱۲۵۸- ۱۳۱۲ " یه کیک بوو له دیارترین شاعیرانی رومانسیزمی نهو قونایه. شاعیرانی هه ولپان دا له ریی گو پینی فۆرم و ناوه روکی شیعرییه وه ده ست پنهکن ((له گه ل ده رچوونی گو قاره کانی دوا ی مه شروته، نهو قاله به شیعرییه ده گمه ن و که ره و اجانه بایه خیان زیاتر پندرا، له رووی ناوه روکی شه وه شیعره کان نه نها له ناو بیره کلاسیکیه کاندا نه مانه وه و نا روکی سیاسی و کۆمه لایه تیش هاته ناوه وه)) (باله کی، ۲۰۰۵، ۲۵) دوا ی قونای مه شروته، دوو جو ر له رومانسیزم له شیعری فارسیدا هاته ئارا وه؛ رومانسیزمی کۆمه لایه تی، که میراتی قونای مه شروته بوو، رومانسیزمی تاکگه رای، بالا وره وشتی، که په یوه سه ته به ره گه زی خه یال و سروشته وه، که نمونه ی نهو جو ره له رومانسیزم ده توانریت له کاره سه ره تاییه کانی " نیما "، له نه فسانه ی " نیما " دا بیینرین که کاریگه ری نهدهبیاتی فه ره نس ی به تاییه ت نو سه ران و شاعیرانی وه ک " لامارتین ، " به روونی له شیعره کانیدا دیاره، دوا ی " نیما " شه ریار" به دانه ری نهو جو ره شیعری رومانسیزم دیت ((خاکپور، ۱۳۸۹: ۲۳۲). دوا به دوا ی " نیما " . شه ریار ۱۳۲۰ " یه کیکه له شاعیرانی سروشتگه را و ناسراو، یه کیکه له شو ئنکه وتووانی نه فسانه ی " نیما " و شیعره رومانیکه کانی " شه ریار " بوو، که له دواتردا له کاره کانی " گه یلانی و خانلری و " ره گی دا کوتا. له هه مان قونایه به هوی بارودوخه کۆمه لایه تی و روودا وه میژوو ییه کانه وه، رومانسیزمی کۆمه لایه تی به شیوه یه کی دیار له کاره کانی " نادر پور و فروغ و " به شیوه یه کی به رچا و گه شه ی کرد. (هه مان سه رچا وه: ۲۳۱-۲۳۲).

له نهدهبیاتی کوردیدا کۆتایی سه ده ی " نۆزده " و سه ره تایی سه ده ی " بیست " به قونای گو پانکاری داده نریت و زۆریه ی بواره کانی وه ک " رامیاری، کۆمه لایه تی، جو گرافی، ئابووری، رۆشنیری، نه ده بی..... " گه رته وه، به تاییه ت دوا ی جهنگی یه که می جیهان کوردستان دابه ش بوو بو چهند پارچه یه ک، نه مه ش کاریگه ری زۆری هه بوو له سه ره گو پانی ره وتی کۆمه ل و چه وسانه وه ی گه لی کورد له ژیر ده سه لاتی داگیرکه راندا، نه م بارودوخه ش وای کرد، که هه ستی دل سو زی و نه ته وایه تی لای ده سه ت و تا قمیکی رۆشنیری و نیشتیمان په ره ره بجو لیت و بزوتنه وه ی نیشتیمانی و نه ته وایه تی و رۆشنیری بیته کایه وه، که روبه روی داگیرکه ران بوه سه تته وه و هه ره ها هانی خه لکیش بدات بو هوشیار کردنه وه ی له رووی نه ته وایه تی و رۆشنیری و کۆمه لایه تی ((نه مان هه ول و ته قه لای پنه کهنانی نیشتیمانی ک بوون بو نه ته وه ی کورد، که هه موو مرؤفانی کوردی تیدا کۆبیته وه، له وه سه رده مه دا چینی بورجوازی تازه سه رییه له دابوو له کۆمه لگای کوردیدا شاعیر و رۆشنیرانی ده یانویست کوردیش وه ک هه موو نه ته وه کانی نه م جیهانه ئازاد و سه ره به ست بیت)) (نه حمه د، ۱۹۸۹، ۵۵). له لایه کی تر ده رچوون و بلاو کردنه وه ی رۆژنامه کوردیه کان کاریگه رییه کی باشی هه بوو له سه ره هوشیار کردنه وه ی کۆمه لگای کوردی و گرنگی دانی زیاتر به نه ده ب و هونه ر و په یدا بوونی جو ره نه ده یه کانی تر هه ره وه ک هاته ئارای چیرۆک و وتار، له دیارترین سیمکانی نه ده بیاتی نهو سه رده مه بوون ، به تاییه ت کاتر نو سه ران له ریگای نووسینی چیرۆکه کانیان و هه ره ها نووسینی وتاره کانیان هانی نو سه ران و رۆشنیرانیان ده دا بو گرنگی دانی زیاتر به زمانی نه ته وه یی و پاک کردنه وه ی زمانی کوری له وشه ی بیگانه (فارسی و عه ره بی و تورکی)) (دیاره ده رچوونی چهن دین رۆژنامه و گو قار له وه سه رده مه دا گرنگی خوی هه بوو بو هوشیار کردنه وه ی خه لک و ئاگادار بوونیان له روودا وه کانی نهو سه رده م و بلاو کردنه وه ی بلاو کردنه وه ی شیعری شاعیرانی که له ژاندا نه ما بوون و یا ما بوون)) (کاک نه مین، ۲۰۰۸، ۳۳)، سه ره تایی نو یگه ری له نه ده بی کوردیدا به نو یکردنه وه ی ناوه روکی شیعری ده ستی پیکرد، نه مه ش له شیعره کانی " حاجی قادری کوی " و چهند شاعیریکی تری نهو قونایه به ئاشکرا هه ستی پیده کریت، هه ره ها له دواتردا له قونای دوا ی جهنگی یه که می جیهان قونای دا هاتی شیعری تازه ی کوردی بوو، که به قونای رومانسیزمی ناسراوه، له ویوه فۆرم و ناوه رکی شیعری گو پانی به سه ردا هات، شاعیران له ریی شیعره کانیانه وه ستایی تازه ی شیعریان هینایه ناو نه ده بیاتی و هه ره ها ژانره کانی تری وه ک " وتار و چیرۆک و شانۆ..... " هاته ئارا و ده ستیان به گه شه کردن کرد. " پیره میترد و گو ران و شیخ نووری شیخ سالح " به رابه ری رومانسیزمی کوردی داده نرین. له دواتردا له سالانی " سییه کان " دا رومانسیزم گه شه ی زیاتری به خو وه دیت و بنه ما کانی چه سپان له نه ده بیاتی و چهن دین شاعیری تر په یه ویان لیکرد و بووه ریازیکی دیاری نهو قونایه، یه کیک له دیارترین شاعیرانی نهو قونایه ش " هیمنی مو کریان " ییه، که له ریی شیعری و

به ره مه کانیه وه ته کاتیکی باشی به نه ده بیاتی ته و قوناغه دا . هه له بهت نه ده بیاتی کوردی له ژیر کاریگه ری نه ده بیاتی فارسی و نه و گۆرانکاریانه ی ناوچه کانی رۆژه لاتیشی گرتبووه ، که وته ژیر کاریگه ری نوێکردنه وه ی نه ده بیات، به تایهت له نه ده بیاتی کوردی شیوه ی رۆژه لاتێ کوردستان، شاعیرانی ته و ناوچه یه هه ولیان دا هاوشیوه ی شاعیرانی نه ده بیاتی فارسی شیوازی تازه له ده قه کانیان به رجهسته بکه ن. "هیمنی موکریانی" یه یه کیکه له و شاعیرانه ی، کاریگه ری دیاری هه بوو له سه ر نه ده بیاتی ته و قوناغه و شاعیرانی دواتر.

1-3 // کورته یه ک له ژبانی "هیمنی موکریانی و نادر نادر پور" :

هیمنی ناوی ته واوی "محهمه د نه مین کورپی سه ید حه سه ن شیخه لئیسلامی موکری" یه له سالی "۱۹۲۱" له گوندی "لاچین" ی نزیک شاری "مه هاباد" له دایک بووه ، "هیمنی" له بنه ماله وخیزانیکی ده وله مند و ده سترویشتوو و هوشیاردا هه لکه وتوووه . ته مه ش کاریگه ری هه بووه له سه ر ژبانی و پێگه یشتنی . هه ر له سه ره تایی دامه زرانندی کۆمه له ی نه پینی " ژ . ک " بوته نه ندامی ته و کۆمه له یه ، ته وه ش کاریگه ری هه بووه له سه ر ژبانی سیاسی و رۆشنییری شاعیر . له دوا ی رووخانی کۆماری "کۆماری کوردستان" له سیداره دانی "قازی محهمه د" و هاوڕێکانی دوور ده خرته وه له زیدی خووی و رووده کاته کوردستانی عیراق و به شیکێ ژبانی له ئاواره یی و غه ربی به سه رده بات، هه رچه ند ته و دوورکه وتنه وه یه کاریگه ری له سه ر ژبانی سیاسی و رۆشنییری ته و ناکات، به لکو ده پیتته هۆکاریک بو ژبا تر به جۆش دانی هه ستی کوردایه تی و کانگای شیعرنووسینی . "هیمنی" تا کۆتاییه کانی ته مه نی نه گه راپه وه بو ژبا ران و تا کو ده تا ئیسلامیه که ی خومه ینی له کوردستانی عیراق مایه وه و دواتر گه راپه وه و له شاری "مه هاباد" نیشته جی بوو . له سالی "۱۹۸۱" کۆچی دوا یی کردوه و هه ر له وئ به خاک سپێردراوه . به ره مه کانی "هیمنی" له بوا ری شیعر نووسیندا له گه ل گه شه سه ندنی رێبازی رۆمانسیزمی کوردی ده ستیان پێکردوو و له رووی روخسار و ناوه رۆکیشه وه هه ر په یره وی ته و رێبازه نه ده بییه یه ، "هیمنی" به زمان پاراوی و جوانی و سه لیه یی له ده ربهرین و به کاره یانی وشه ی کوردی په تی به شیعه کانی ده ناسریته وه ، هه روه ها له رووی ناوه رۆکه وه هه موو ته و با به تانه له خو ده گریت، که له شیعه ری ته و قوناغه دا هه بوون، له وانه ؛ کوردایه تی و نیشتیمان په ره ری، ئازادی و سه ره به ستی، وه سفی ژن و باسکردنی کیشه کانی ژنان، خو شه وسیتی، نامۆیی و غه ربی، نه ندیشه ی مه رگ و شینی ئازیزان، ... چه ندین لایه نی شیعه ری، که شو ئینکی به رچاوی له نه ده بی کوردیدا داگیرکردوو (خه زنه دار، ۲۰۰۶، ۴۲۳)

نادر نادر پور له "۱۳۰۸" له "تاران" له دایک بووه و له سالی "۱۳۷۸" له "لۆس نه جه لوس" کۆچی دوا یی کردوو . یه کیکه له شاعیره گه وه و چالا کوانه کان و یه کیکه له رێبه رانی شیعه ری نوێ له قوناغی نوێکردنه وه ی شیعه ری فارسی و نه ده بیاتی رۆمانسیزم . وینه ی هونه ری و ره واننیزی جوان، به کاره یانی زمانیکی ساده و به رز تایه ته مندی شیعه ری ته و ده رده خه ن، به ره مه کانی بریتین له : چشم ها و دست ها "ته ران، ۱۳۳۳" ، دختر جام "ته ران، ۱۳۳۴، شعر انگور "ته ران، ۱۳۳۷" ، سرمه خورشید "ته ران، ۱۳۳۹" ، گیاه و سنگ نه "مه روا رید، ۱۳۵۶" ، از آسمان تا ریسمان "ته ران، ۱۳۵۶" ، شام باز پسین "ته ران ۱۳۵۶" ، صبح دو غین "پاریس، ۱۳۵۶" ، زمین و زمان "لس انجلوس، ۱۳۵۷" ، خون و خاکستر "لس آنجلس، ۱۳۶۷" ، مجموعه اشعار "ته ران، ۱۳۸۳" . (وفا یی، ۱۳۸۶، ۲)

له م توێژینه وه یه دا وه ک له پێشه کیش ئاماژه مان پێکردوو چه ند بنه مایه کی رۆمانسیزمی له هه ریه ک له شیعه کانی ته و شاعیرانه وه رده گرین و نمونه ی شیعه کانیان ده خه یه روو، که ده ریده خات هه ر یه ک له و شاعیرانه چۆن ته و ناوه رۆک و بنه مایانه له شیعه کانیان دا رهنگی داوه ته وه و چۆن وسته وویانه له رێ ده فی شیعه یه وه په یامی خو یان بگه یه نن و هه ستی خو یان له رێ که ره سه زمانیه کانه وه ده ربهرن.

1-4 // چه ند بنه مایه کی رۆمانسیزم له شیعه کانی "هیمنی موکریانی" و "نادری نادر پور" دا :

کۆتایی سه ده ی "نۆژده" و سه ره تایی سه ده ی "بیست" به قوناغی گۆرانکاری داده نریت له نه ده بیاتی میله تانی رۆژه لاتیدا، به هۆی گۆرانکاریه سیاسی و کۆمه لایه تیه کان و سه ره له دانی شو پشه کان دژی ده سه لاتێ چه قبه ستووی ته و سه رده مه ، هه روه ها کاریگه ری نووسه ران و رۆشنییری نه ده بیاتی فه ره نسی و ئینگلیزی، وایکرد نه ده بیاتی ته و قوناغه له چوغزی خویدا نه مینیت و گۆرانکاری له فۆرم و ناوه رۆکی شیعه ردا به دیده کرا، له شیعه کانیاندا به دوا یی ته و جۆره ناوه رۆکه وه بوون، که له گه ل سروشتی

قۆناغەکە دەهاتەوه، بەتایبەت ٲیکۆشان لە پیناو ئازادی، رەشبینی و ناوئمیادی، گەپانەوه بۆ سەردەمی مندالی، وەسفی سروشت... ئەم بابەتانەش لە شیعری فارسی و کوردیدا بەرچاودەکەوێت، ئەمەش بەهۆی نزیکى سنورى جوگرافى و ئەو قۆناغە میژوووییە ئێوکاتە، کە زۆریەى گەلانی رۆژھەلات لە هەولدا بوون بۆ رزگار بوون لە دەسەلاتی رەهای ئەو سەردەمە و بە دەستپێنانی ژیا ئیکی باشتەر و شایستەتر. لە شیعری شاعیرانی فارسیدا، کە "نیمایا" بەرپا بەری ئەو نوێگەرێیە دادەنرێت ((نیمایا بە دیارترین شاعیری رۆمانتیکی دادەنرێت، کە ناوەرکی شیعەرەکانی خۆی لە بابەتی؛ عەشق و خۆشەویستی، سروشت گەراپی، گەرانەوه بۆ سەردەمی مندالی، گەپانەوه بۆ رابردوو، ترس و رەشبینی... دەبینێتەوه)) (لنگرودی و مدبری، ۱۳۹۰، ۵) هەرۆهە شاعیرانی دواتر بەردەوامیان بەو بابەتانەدا و رەگ و بنەمای شیعری رۆمانتیکی زیاتر چەسپا، بەتایبەت لە دەیهی "۱۳۳۰-۱۳۴۰" لە شیعەرەکانی "گەلچینی گەیلانی و خانلری" دا. شیعەرەکانی "نادر پور" یش درێژە پێدەری ئەو قۆناغە بوون ((نادر پور درێژە پێدەر و تەواوکاری رێزاکەى گەلچینی گەیلانی و خانلری، هەرچەند لە قۆناغی دواتر نادر پور خۆیشی یەکیک بوو لە نووسەر و شاعیرە سەرەکیەکانی رۆمانسیزم (کدکى، ۱۳۸۰، ۶۰-۵۹).. بەشیوەیهکی گشتی ناوەرۆکی شیعری رۆمانتیکی لە ئەدەبی فارسیدا خۆی لەم بابەتانەدا دەبینێتەوه) رەشبینی و ناوئمیادی، نوستالیژیا، سروشتگەراپی و هاوئلی و دواندن سروشت، گەپانەوه بۆ رابردوو، سۆزی خۆشەویستی و دلدارى، وەسفی ژن، ئازادی و سەر بەستی، رەنج دیدەیی، ئەندێشەى مەرگ و شینی ئازیزان.....) لە ئەدەبیاتی کوردیشدا، رێزاکى رۆمانسیزم لە قۆناغێکدا سەرپێهەدا، کە کوردستان بە بارودۆخێکی میژوووی ئالۆزدا تێدەپەری و سەردەمی گۆپانکاری بوو، لە رووی ئەدەببەشەوه قۆناغی گۆپان و نوێکردنەوهی ئەدەبیاتی تورکی و عەرەبی و فارسیدا بوو، سەرەپای ئەوهی تاییەتەندى خۆی پاراستبوو. گۆپانکاری گەورەش سەرەتا لە رووی ناوەرۆکەوه بوو، دواتر فۆرمی شیعری و ژانرە ئەدەببەکانی تریشی گرتەوه، هەلبەت ئەمەش لە شیعری شاعیرەکانی ئەو قۆناغەدا بەدیدەکرێت، بەتایبەت لە شیعەرەکانی (گۆران، پیرەمێرد، قەدرى جان، هێمن.....). دیارترین ئەو ناوەرۆکەنەى شیعری رۆمانسیزمی کوردیش بریتین لە (شیعری نیشتیمان پەرۆهە، سەر بەستی و ئازادی، وەسفی ژن و دەرخیستی کێشەکانی ژنان، وەسفی سروشت، رەشبینی و ناوئمیادی، گەپانەوه بۆ رابردوو، غوربەت و نوستالیژیا، شین و لاواندنەوهی ئازیزان.....). لەم توێژینەوه پێشدا هەول دەدەین ئەو بنەمایانەى ناوەرۆکی شیعری رۆمانسیزم لە شیعەرەکانی " هێمنی موکریانی" و " نادر پور" دا بخرینە بەر باس.

أ- شیعری نیشتیمانی و هەولدان بۆ سەر بەستی :

یەکیک لە بابەت و ناوەرکە دیارەکانی قۆناغی شیعری رۆمانسیزمی کوردی، بابەتی نیشتیمان و دەرپینی خۆشەویستی و هەولدان و ٲیکۆشانى شاعیران بووه بۆ رزگار بوونی گەلەکیان لە ژێردەستی رژیمی داگیرکەر یا هەولدان بۆ ژیا ئیکی ئازاد و سەر بەخۆ. هەلبەت کوردستانی رۆژھەلاتیش لەو قۆناغەدا لە ژێر دەستی دەسەلاتی ئێران دا بوو، چەندین کۆمەلە و بزوتنەوهی کوردی دروست ببوون بۆ داکوکی کردن و بەرگری کردن لە خواستی کورد و بەدەستپێنانی سەر بەخۆیی ((نووسەر و شاعیرانی کورد هەولیان دەدا ئەو رووداوانە بدۆزنەوه، کە نمونەى خەباتی کورد بوون لە پیناوی ئازادی و سەر بەستی کوردستان یا ئازابی و قارەمانی خەلکی کورد)) (خەزەندەر، ۲۰۰۵، ۳۳). " هێمنی موکریانی" لەو کاتەدا یەکیک بوو لە کەسە چالاکەکانی ئەو سەردەمە، ئەمەش بەهۆی ئەو بیرە نەتەوهیی و هۆشیارییەى، کە هەر لە مندالییەوه پێی گۆشکرا بوو ((لە سەرەتای چلەکان " کۆمەلەى ئازادىخوازانى کورد" و پاشان لە " ۱۶، ۸، ۱۹۴۲ " "کۆمەلەى ژیا نەوهى کورد" لە مهاباد ٲیکهات. هێمن لە ریزی یەکەمی ئەندامەکانی ئەو رێکخراوه بوو، ئەنجا لەمەوه بیرى ناسیۆنالیستی و رزگارخوازانەى کوردایەتی لە بیر و میشکی هێمنی خوین گەرم و لاودا نەش و نمای کرد)) (دەشتی، ۲۰۰۳، ۳۲). ئەو کۆمەلە و رێکخراوانە کاریگەر بیان لەسەر بیرى کوردایەتی شاعیر هەبووه و لە ریی دەرکردنی رۆژنامە و گۆفارەکانی ئەو سەردەمەشەوه شیعەرەکانیان بلۆکردۆتەوه، "هێمن" یەکیکە لە شاعیرەبوێر و بەهەلوێستەکان و لە دەقەکانیشیدا سۆزی خۆشەویستی بۆ نیشتیمان و قوربانیان لە پیناویدا رەنگیداوهتەوه، هەرۆک لە یەکیک لە شیعەرەکانیدا دەلێت:

وێتەن گیان سەر و مالەر فیدای تۆ
 وەگیانی من کەوێ دەرد و بەلای تۆ

له پیناوت ده تیرم سه ر تا بزانی

نم رۆلێکی ئازا و به وه فای تۆ

له بۆ پاراستن و حیغزی سنورت

(هێمن، ۲۰۰۳، ۲۷۵)

له باتی (ماژینۆ) سینگم قه لای تۆ

لێره دا شاعیر به گیان و به مال ئاماده یه خۆی فیدای نیشتیما نه که ی بکات و له پیناویدا بجه نگیت، به جوړیک ئاماده یه سنگی خۆی بکاته قه لغانی روبرو بوونه وه ی داگیرکه ران و پاراستنی نیشتیما نه که ی. ههروه ها شاعیر له پال به رگرگێکردن له خاک ونه ته وه که ی، بانگی ئازادی و داوای سه ره به ستی ده کات بۆ که له که ی:

شیوه نی من شیوه نی ئینسانیه

بانگی ئازادی و گرو ی یه کسانیه

شیوه نی من شینی كوردی بۆ به شه

(هێمن، ۲۰۰۳، ۳۱۸ - ۳۱۹)

ئه و که له ی حاشاده که ن لپی و هه شه

شیوه نی شاعیر بۆ ئازادی و سه ره به ستیه، وه ک که سپکی یه کسانخواز داوای ئازادی ده کات، که ئه مه ش مافیکی ره وای هه موو مرو فیکه، هه ر بۆیه که لی كوردیش ئه و مافه ی هه یه و شاعیر بانگی یه کسان ی و ئازادی ده کات بۆ که لیک ی به شخورا و و بیه ش له مافه کانی. نیشتیما نه له شیعره کانی "نادر پور" ئارامگایه و سه رچاوه ی خو شیه کانیه تی و به دوور بوون لپی ئاره زووی مه رگ ده کات و هه ست نه ماوی خۆی ده کات؛ هه روک ده ل:

تنها شدم که هیچ نپرسم نشان کس

(نادر پور، ۱۳۸۲، ۱۶۶)

تنها شدم که هیچ نگیرم سراغ خویش

لێره دا شاعیر هینده ته نیایه، که نه ناسینی که سانی تر و نه خویشی به لاره گرنگ نه ماوه. ههروه ها له شیعری " بر آستان بهاران" دا باس له هه ستی غه ربیی خۆی ده کات بۆ "ئیران" به تیکه لکردنی هه ستی خۆی له که ل سروشت ئه وه ی له ناخیدا یه تی به شیوه یه کی جوان و سه رهنج راکیش ده رده بری ت و ده لیت:

من آن درخت زمستانی، بر آستان بهارانم

که جز به طعنه نمی خندد، شکوفه بر تن عریانم

زنوشخند سحر گاهان، خبر چگونه توانم داشت

منی که در شب بی پایان گواه گریه بارانم

تا ده گاته ئه وه ی بلی ت:

کجاست باد سحر گاهان، که در صفای پس از باران

(نادر پور، ۱۳۸۲: ۸۴۴)

کند به یاد تو، ای ایران! به بوی خاک تو مهمانم

شاعیر به یادی بۆنی خاکی ئیران، که خاکی دلنشین و جی ئومیدی ئه وه، به یادی ئه و ده میتیه ته وه له ژیان. " نادر پور" له و ده قهیدا به به کارهێنانی رسته ی پرساری، بۆ وه سف و ئه رزشمه ندی ئیران، زۆر به خه یال و خولیا ی ده رووندا ده روات و ده لیت" با ی به یانیان له کو ییه که له خاوی پی پاش باران بارین، یاد ی تۆ ئه ی ئیران میوانیم بکات. ههروه ها له شیعریکی تریدا ئه وه ده رده خات، که دا بران له نیشتیما نه و زیدی خۆت کاره ساتیکی ناخۆشه و سه خته دا بران لپی، که بۆ هه ر شو ی تیک برۆی سی به ری نیشتیما نه که ت به دواته وه.

ب- وه سفی جوانی (سروشت، ژن ، هاودلی له که ل سروشت) :

جوانی یه کیکه له و بابه تانه ی له کۆنه وه سه رنجی بیرمه ندان و رۆشنی رانی بۆ لای خۆی راکیشا وه، ههروه ها راکانی شیان له رووی هزری و فه لسه فی و ئیستا تیکه وه رێژه یین و گو پا ون، واته له بیرمه ندیکه وه بۆ بیرمه ندیک ی تر تپروانی نی جیا یان هه یه، " کانت" پی وایه ((له زه تی جوانی به سترا وه به خودی سه رنجده ره وه، نه ک بابه ت)) (میراوده لی، ۱۹۷۹، ۲۱). به م پیه خو یته ر و سه رنجده ر به های خو یان وه رگرت و به مه ش جوانی بووبه شتیکی رێژه یی، که له ده قتی که وه بۆ ده قتیکی تر و له خو یته ریکه وه بۆ خو یته ریک ی تر گو پانی به سه ردا دیت. وه سفی جوانیش خۆی له هه موو

ئهو بابه تانه دا ده بینه وه، که شاعیر دهیه ویت جوانیه کیان پیشان بدات، ههروهک وهسفی سروشتی نیشتمان و وهسفی وهرزه کانی سالی، سروشتی لادی، دیمه نی شاخ و گوند و شار، وهسفی ژن و پیا هه لدان به به ژن و بالای ژندا، ههروه ها زور جاریش په نایان بردوته بهس سروشت بو دواندن و درده دلی کردن له گه لیدا، سروشتیان کردوه به رازگر و هاوده ردییان، که ئه مهش له به شیکی شیعری شاعیرانی رومانسزمدا به روونی ههستی پیده کریت. "هیمن" یه کیکه لهو شاعیرانه ی، هه میسه عاشقی سروشتی کوردستان و دیمه نی دلگیری نیشتمان هه کی بووه و له شیعره کانیدا رهنگیدا وه ته وه ((هیمن له کاتیکدا شاعیریکی لیتهاتوو و بچ وینه بووه له ههست و سۆزی ناسکی رومانسزمیدا له هه مان کاتیشدا وهک فه له کناسیکی به توانای شاره زای گه ردوون. وهک مه له وایتیکی بیتهاتوا له قولایی ده ریادا، وهک دورناسیک زیره کانه په ی به نه پینه کان بردووه، توانیوه ته هه موو ئه و شته شاراوانه بدۆزیته وه، که ههست پیکردنیان له لایه ن کهسانی تره وه ئاسان نییه.)) (فتاح، ۲۰۱۳، ۶۱). "هیمن" له شیعره کانیدا به بیریکی تیز و زمانیکی پاراو وهسفی سروشتی کوردستان دهکات و دیمه نه کانی به شیوه یه کی سه رنج راکیش درده خات؛ له شیعری "به هاری کوردستان" دا بهو شیوه یه وهسفی دیمه نی به هار دهکات و ده لیت :

شه مالم هات به گاله گال

ههور بوون گه وال گه وال

بلبل که وته ناله نال

پشکوت گولی گهش و ئال

به له نگیزه، به باران

به شنه بای به هاران

توانه وه وهک جاران

کهوی به فیری نسا ران

(هیمن، ۲۰۰۳، ۱۱۶)

له م شیعره دا شاعیر وهسفی هاتی وه رزی به هار دهکات، که وینه یه کی جوان و سه رنج راکیش درده خات، به جوریک له ته واوی شیعره کهیدا ته واوی ورده کارییه کانی به هار و جوانیه کانی وهک که سیکي شاره زا له رپی به کاره پنهانی که ره سه زمانیه کان و به زمانیکی پاراو ده خاته روو. له شیعریکی تر دا بهو شیوه وهسفی شهوی لادی کوردستان دهکات و ده لیت:

هه زار خۆزگه م به خۆت شوانه

که به و مانگه شه وه جوانه

دانیشتووی له رژد و هه لدير

په نجه ده بزێوی له بلویر

ده گه ل ته بیعهت هاوده می

شادی به که یفی بچ خه می

(هیمن، ۲۰۰۳، ۱۰۵)

شاعیر له م دهقهیدا به ههستیکی جوانی رومانسیانه دیمه نی شهویکی لادی کوردستان پیشان ده دات، که چون ئه و شوانه خه ریکی بلویر لیدانه و چ ده نگدانه وه یه کی هه یه له و سروشته دا، ئه مهش لیتهاتووی شاعیر درده خات له به کاره پنهانی وشه و هه لباردنیان و ده رختنی وینه یه کی جوانی سروشت.

لایه نیکی تری وهسفی جوانی، که له شیعری کوردیدا به رجه سته بووه، وهسفی جوانی ژنه، ژن له شیعری کوردیدا پینگه یه کی دیاری هه یه، هه ر له کۆنه وه له شیعیر و به ره می شاعیران و نووسه راندا بوونی هه بووه، ئه م ره نگدانه وه یه ش له قۆناغیکه وه بو قۆناغیکی تر جیاوازیوو، له شیعری کلاسیکیدا زیاتر خۆی له وهسفی خۆشه ویست و دل به ردا ده بینه ته وه، به لام له شیعری نویدا یا شیعری رومانسزمدا ته نها خۆی له وهسفی دل به ر و خۆشه ویست دا نایینه ته وه، به لکو وهسفی ژن به جوریک کراوه، که تاییه تمه ندی کوردبوونی پیه دیار بیت، ههروهک "هیمن" له شیعری "جوانی ناسوتن" دا ده لیت:

دیم کچیکی له باری لادی یی

بۆ نوێژ رادهخا به ره لیبینی

گوتمر (ئهی نازه نین که روخسارت

هه موو به هه شتی خوا ده هیئی

بۆچی پیت وایه ئه و خودا گه وره

(هه یمن، ۲۰۰۳، ۱۵۶)

هه ینده بئ ره حمه تۆش بسوتینی

لێره دا شاعیر به دیتی کچی لادی، که خه ریکی نوێژ کردنه وه، وه سفیکی جوانی کچه که ده کات، که کچی کورد چۆن جلیکیان له بهر کردوووه و چۆن له کاتی ئیشدا به ره هه لیبینه کانیان راخستوه بۆ نوێژ. له شیعری " شنگه بیی" دا ئه و وه سفه ته واوده کات و ژینکی جوانی لادیمان بۆ ده نه خشی پیت:

شه نکه بیی سالی سالان له کوپستانی، له ناو مه ری

بۆ مه ر دۆشین هه لت ده کرد ئه و باسکی سپی مه ر مه ری

له بهر هاره ی گۆبه روک و گواره و کرمه ک و ژیر چه نه

(هه یمن، ۲۰۰۳، ۲۴۵)

نیوه روپه له بهر بیی کۆری مه ری راده په ری

" شه نکه بیی" وه سفیکی جوانی ژنی کورده، ژینکی کوپستان، که خه ریکی مه ر دۆشین و ئیشی ده شته، لێره دا هه لیبژاردنی وشه کانی ش ئه و وشانه ن، که له گه ل ژن بوونیان ده گونجیت، به جوړیک ئیستانیکای ده قه که ی نه خشان دووه به شیوه یه کی گشتی وه سفی ژن له شیعره کانی " هه یمن " دا وه سفیکی جوانی روخساری ژنه به گشتی، که له گه ل سیمای ژنی کوردا ده گونجیت و شانازیان پتوه ده کات.

لایه نکی تری شیعره کانی " هه یمن" هاودلییه له گه ل سروشت و دواندن و درده دلج کردنه، له گه ل سروشت. زۆر جار شاعیران بۆ ئه وه ی ناخی خویان به تال بکه نه وه و ئه وه ی ده بانه و پت ده ریبیرن، له ریکای دواندن سروشته وه هه سته په نگه خوار دووه کانیان درده پرن. " هه یمن" له شیعری " ئه مه کی گولان " دا له ری گفوتو گووی ئیوان" گول ملاقه و گول وه نه وشه" دا هه سته کورده پهره رانه ی خوی ده خاته روو:

به وه نه شه ی گوت ملاقه جار یک

له میژه هه مه له تۆ پر سیاریک

ئه تۆ که په لکت وا سور و گه شه

(هه یمن، ۲۰۰۳، ۸۸)

ده روونت بۆچی خه لوزی ره شه

لێره دا شاعیر مه به سته ی ئه وه یه گول وه نه وشه ئه گه رچی له ده ره وه گول وه کانی سور و گه ش و جوانن به لام له ناوه وه یدا ره ش بووه، ئه م ره ش بوونه شی بچ هوکار نیه و هوکه شی له دپه کانی دواتردا ده یخاته روو:

ده روونم ره شه ، جه رگم سوتاوه

(هه یمن، ۲۰۰۳، ۸۹)

وه تسی کوردستان داگیر کراوه

ده روونی شاعیر وه ک ئه و گول وه وایه، ئه گه رچی له ده ره وه ئارام دیار پیت، به لام هه میسه خه می داگیر کردنی کوردستان له ناخیدا ئازاریده دات و خه م ده خوات، هه ربۆیه له ری لیکچواندن ئه و گولانه به خوی، هه سته ده روونی خویمان پیشان ده دات. به کیکی تر له نمونه کانی شیعری " هه یمن" ئه وه یه، که له گه ل وه ره کان ده که و پته گفوتو گو و بۆ هه ر وه رزیک یا مانگیک، که ده بنه مایه ی خۆشی یا ناخۆشی بۆ گه لی کورده، ئه مه ش له شیعره کانی (رپه ندان و شاعیر، ره شه مه، به هاری لادی، ،،،) ره نگه داته وه.

له شیعره کانی " نادر پورد" په یوه ندی شاعیر و سروشت، په یوه ندییه کی روحیه و شاعیر له ری ره گه زه کانی سروشته وه هه سته کانی خوی درده پريت :

نیمه شب آنکه که قرص منحنی ماه

از پس دندانهای کوه بر آید

بانگ خروسان شب ز دهکده ی دور

همه بادی به گوش رهگذر آید

نیمه شب آنکه که بر کناره ی چشمه

سایه دواند تمشک و ناله کند آب

نور بتابد ز لای برگ درختان

در دل امواج آب و چشمه ی مهتاب...

آه چه شب ها که امتداد نگاهم

دایره می زد در آسمان شبانگاه

عاقبت این چشم انتظار کشیده

(نادر پور، ۱۳۸۲: ۸۹)

شاعیر لهو و شیعره ییدا به ناوی " یاد بودها " وه سفیکی راسته قینه ی سروشت دهکات و وینه یه کی واقعی سروشتمان پیشان ده دات، که چۆن له رهنگ و هه ستیدا رهنگی داوه ته وه.

ههروه ها له شیعریکی تریدا ههستی ماندوو و غه مگینی دهروونی خۆی له گه ل سروشتدا ده رده خات و ده لیت :

تو ابری، تو آن ابر اندوهگینی

که اشکی به روخساره یی کوه پاشی

تو خورشید بیمار بیش از غروب

که بر خاطر مگارد اندوه پاشی

(نادر پور، ۱۳۸۲: ۴۹۹)

لیره دا شاعیر ههستی غه ربی و ناخۆشیه کانی به هه ور یا ئاوابوونی خۆر ده چۆنیت، که وهک به لایهک و ناخۆشیهک وابه بۆ ژیا نی تهو. سروشت لای " نادر پور " سه رچاوه ی ئیلهام به خش و ئومیدیه تی، که ئه مه ش یه کیکه له خاسیه ت و تاییه تمه دییه دیاره کانی شیعری رۆمانسیزمی.

ج- سۆزی دلداری و خۆشه ویستی :

یه کیک له دیارترین ناوه رۆک و بابه ته کانی شیعری کوردی، هه ر له کۆنه وه تا کو ئه مپرۆ ناوه رۆکی دلداری و خۆشه ویستییه. سه رچاوه ی ئه و هه ست و سۆزه ش په یوه سته به دهروونی شاعیره وه به رامبه ر به ره گه زی به رامبه ر، به تاییه ت سۆز و خۆشه ویستی به رامبه ر به ژن، که دولبه ر و خۆشه ویسته. شیعری کوردی، که شیعری لیریکیه و ههستی خودی تیدا زاله، شاعیر له ری به ره می شیعریه وه هه سته کانی خۆی ده رده بریت به رامبه ر به خۆشه ویسته که ی، له ئه ده بی ئه و روپیدا ههستی خۆشه ویستی و دلداری له شیعری رۆمانسیزمیه وه سه رچاوه ی گرت و شاعیرانی ئه و قۆناغه له به ره مه کانیاندا خۆشه ویستی و دلداری ئیوان ره گه زی ئیر و میان ده رده خست، هه ربۆیه له و قۆناغه دا ژنان به جوړیک هه ستیان به بوونی خۆیان ده کرد له ناو ده قی ئه ده بیدا ((له ئه ده بی رۆمانسیزمیدا ژن ههستی به بوون و پینگه و ده سه لاتی خۆی کرد، ههستی کرد به هره و چهند سیفاتیکی وای تیدایه، که بییت به دولبه ر و خۆشه ویست)) (هلال، ؟؟، ۱۷۱)، ئه گه رچی له قۆناغه کانی دواتریشدا پینگه و شوینی ژن له ناو ده قی ئه ده بیدا زیاتر بوو، هه م وهک خۆشه ویست، هه م وهک مروفتیک، که خاوه ن ماف و ئه رکه. له شیعری خۆشه ویستی دا شاعیر ههستی قولی دهروونی خۆی له چوارچۆیه ی ده قیکی ئه ده بیدا به رامبه ر به معشوقه که ی ده رده بریت، که خۆی ده بییتته وه له وه سفکردنی جوانی و ئه و سیفاته بالایانه ی له معشوقه که یدا به دیده کات. "هیمن" یه کیکه له و شاعیره رۆمانسیزمانه ی کوردی، که به بیری ورد و زمانی پاراوی نمونه ی بالای شیعری خۆشه ویستی بۆ تۆمار کردوین ((هیمن یه کیکه له و شاعیره به ده سه لات و بـ هاوتایانه ی به کامپرای هه ست و نهستی چاوه کانی زۆربه ی شیعره کانی به تابلۆی جوانی ئالا و والای ئافره تان رازاندۆته وه. ته نانه ت له باسی خۆشه ویست و وه سف و ستایشی عشق و ئه وینی جوانی ئافره تدا وه ستایه کی بیهاوتا بووه. بۆیه زۆر له و شاعرانه ی، که بۆ ئافه رتی نووسیوه له لوتکه دان له رووی به رزی و وردی و قولی بیر و فراوانی خه یال و ئه ندیشه، کاریگه ری به تینی و هه ست و سۆز و نه رموینی و ناسکی و ته پ و پاراوی زمانه که ی، به مه ش شیوازیکی تاییه تی به خۆیه وه گرتوه، که خاوه نی خه سلّات و سیمای تاییه تی خۆیه تی)) (فه تاح، ۲۰۱۳، ۷۸). "هیمن" شاعیری جوانی و دلدار په رستییه، ههروهک له شیعره کانیاندا ره نگیدا وه ته وه و له شیعری " ماچی شیرین " دا به و جوړه ههستی خۆی ده رده بریت:

به مندالی له لئوی ئالی تۆم ئه ستاندوه ماچی

به پیریش له زه تی ئه و ماچه م له دل ده رناچی

بهسه دکتۆر و ده رمان و په رستار ناکرێ چاره ی

که سیك تیری مژۆلی تهو کچه کورده ی له دل راجێ (هێمن، ۲۰۰۳، ۳۰۴)

شاعیر لهو دهقه دا سۆزێکی راسته قینه ی خۆشه ویستی ده رده برپیت، کاتیک به راستی ده که وه پته داوی خۆشه ویستی کچه کورديک. ههروه ها له شیعری " جوانی بهس نی یه" دا ده لیت :

جوان په رستم، جوان په رستم

به دیداری جوانان مه ستم

که ده بینم کیژی ته رپۆش

گشت خه می ده که م فه رامۆش

(هێمن، ۲۰۰۳، ۱۵۷)

لێره دا شاعیری جوانی و جوان په رستیه، شاعیر کاتێ کچیکي جوان ده بینێ گشت خه مه کانی له بیره ده کات، ته مه ش تهو په ری دیمه نی جوانی ناسانه ی " هێمن" ده رده خات به ارمبه ر به شوخ و شهنگی کچی کورد.

له کۆتای دهیه ی بیست و سه ره تای دهیه ی سی و له داوی کوده تاکه ی " ۱۳۳۲" شیعری فارسی که وته قو ناغیکي نوپوه، تهو نوپوه وه وه یه ش هزری نوئ و بابه تی نوپی هینایه کایه وه، یه کیک له دیارترین تهو بابه تانه ش سه ره له دانی شیعری رۆمانسیزمی عاشقانه و شیعری تاکه گه رای " ده برپینی هه سته خودیه کان" بوو، که زۆر جار به " شعر شهوانی" یا " هوس نامه سدایی" ناسرابوو، ته مه ش به شیکي بو بارودۆخی تهوسای نووسه ران ده گه رپته وه، که بیزاریبوون له دۆخه سیاسیه که ی تهو قو ناغه و بن ئومید بیون له گۆرانکاری، ده ره ته نجامی تهوش په نایان بو شیعری نوئ و ناوه رۆکی نوئ بر دبوو، که خۆیان ده رباز بکه ن لهو دۆخه ده روونیه یان (حسین شکی، ۱۳۸۵: ۷۳). له شیعره کانی " نادر پور" یشدا هه سته راسته قینه ی دل داری و خۆشه ویستی به دیده کریت، سه رچاوه ی جوان بینی و ده بری هه سته کانی هه تی، له شیعری " چشم بخت" دا ده لیت:

بی تو، بی تو ای که در دل منی هنوز

داستان عشق من به ماجرا کشید

بی تو لحظه ها گذشت و روزها گذشت

بی تو کار خنده ها به گریه ها کشید

(نادر پور، ۱۳۸۲: ۱۰۰)

شاعیر به نه بوونی یار و خۆشه ویسته که ی داستانی عه شقی تهو به کۆتای گه یشتوو و پیکه نین و خۆشیه کانی به گریان گۆراوه و رۆژ و ساته کان تیده په رن بن تهوه ی هه سته خۆشی پ ببه خشن. ههروه ها له وه سفی یار و خۆشه ویسته که یدا بهو جو ره پیتدا هه لده لیت:

لبهات به رنگ زنده آتش

بازوت به رنگ تفته مس ها

(نادر پور، ۱۳۸۲: ؟)

لێره دا شاعیر ته ندامه کانی خۆشه ویسته که ی وه سف ده کات، که چۆن لپوه کانی وه ک ئاگر سو تینه ره و داخ ده کات به دلێ مه عشوقه که یدا، ههروه ها بازوی به هیز و پتهوی وه ک مس زوو گه رم دادیت و گه رمی خۆشه ویستی به مه عشوق ده به خشیت. شیعری رۆمانسیزمی عاشقانه به شیکي سه ره کی له شیعره کانی "نادر پور" پیکه ده پیت و شاعیر دا برانی له مه عشوق و وینه ی جوانی ژن سه رنجی راکیشاوه و که مه ندرکیشی کردوو بو هۆنینه وه ی ده فی هونه ری به رز، که سه ره نه نجام لپه اتووپی و شاره زایی شاعیر ده رده خه ن .

د- غوربهت نامۆی و گه رانه وه بو رابردوو :

غوربهت یه کیکه لهو چه مکانه ی، له شیعری تهو شاعیره نا ده رده که ویت، که هه سته غوربهت و دوور ولاتی یا دووری له تازیان و خۆشه ویستیان چیشتوو. دوور که و ته وه له که سوکار و زید و نیشتمان هه سته غوربهت لای شاعیر ده جو لیتیت و دهیه ویت له ری ده قه کانی وه خوینه ر یا ده وره به ر به هه سته کانی ئاشنا بکات. ته مه ش له شیعری قو ناغی نویدا زیاتر به دیده کریت و وه ک یه کیک له سیماکانی شیعری نوئ داده نریت. هه ریه ک له " هێمن و نادر پور" له ژیا نیدا تووشی ئاواره یی و ده ربه ده ری بوون، ته م ئاواره یی و دوور له ولاتییه وایکردوو له شیعره کانیاندا ره نگیداته وه. " هێمن" له داوی روخانی " کۆماری کوردستان" ئاواره ی عیراق ده پیت و له کوردستانی باشور ده مینتیه وه ((له سالی ۱۹۴۷ به هاری لیده پیته خه زان و کۆشکی هیوا و ئاوا ته کانی

دهروخ، سه ری خو ی هه لده گری و په ریوه ی نه ویدیو سنور ده بیته، له و ساوه بو یه كه مجار و به یه كجاری ژیان و ته مه نی ده بیته ئاواره بوونیکی به رده وام، نه و بولبوله سه رمه سته ی كه به سته ی شادمانی بو ژیان گه ل و كو مارو پێشه واکه ی ده چری، له ترس و له چه ژمه تان هه له ته ده بی و ده بیته بولبولی ئاواره له غه ربی ده گریسته وه)) (ده شتی، ۲۰۰۳، ۱۰۷)، هه ر بو یه هه سته ی غه ربیایه تی و دووری له ئازیزان تووشی ب ئومیدی و دلته نگییه کی زوری ده کات و له شیعی "ئواره ی پایز" دا ده لیت؛

ناخ دیسان روپه پیک درا

له روژ نه ژمیری ته مه نم

ناخ دیسان شه و داهاته وه

من هه روا دووره وه ته نم

ناخ دیسان چومه ژیر بالی

ره شی شه وگاری ته نیایی

ناخ ده بی دیسان بچیزم

ژهه راوی تالای جودایی

(هیمن، ۲۰۰۳، ۹۳)

ئیره دا شاعیر له و په ری دلته نگی و هه ستردن به ته نیاییدیه، به جوړیک وه ک نه وه ی هه موو ته مه نی له ته نیاییدا به سه ر به ریت. دلته نگی و دووری له ئازیزانی خه میکی قولی به شاعیر به خشیوه، به شیوه یه ک خو ی له گه ل بولبولی ناو قه فه س به راورده کات، كه چۆن نه ویش ئازادی ل زهوت كراوه و دوور خراوته وه له زیدی خو ی، هه ره وه ك له شیعی "با برده له" ده لیت :

منیش نه ی بولبولی به ندی وه ک تۆم

وه ها دوورم له هیلانه و گولی خۆم

منیش وه ک تو له کیسم چوو گولی سور

منیش هیلانه کهم ل كراوه خاپوور

(هیمن، ۲۰۰۳، ۱۰۰)

زۆر جار، كه باسی ئازادی و سه ربه سته ده کریت، نمونه به بولبولی ناو قه فه س ده هینریتته وه، بو پیشاندانی نه و ئازار و ناره حه تییه ی تووشی ده بیته، كه له لایه ن مرۆفه وه تووشی ده بیته، هه ربو یه شاعیریش نه و حاله ت و بارودوخه ی خو ی و گه له كه ی به راورد ده کات به ژیان نه و بولبوله ی به ند ده کریت و له ئازادییه کانی بیبه ش ده کریت. نه و دووری و دا بران و نا ئومیدییه ی تووشی شاعیر بووه، ناوه روکیکی تری به شیعییه کانی به خشیوه، شاعیر له رپی ده قه کانییه وه ئاوات بو ژیان رابردووی و حه سه رت بو خو شیه کانی پێشوی ده خوات و له شیعی "ئامیزی ژن" ده لیت :

جاران په ناگه ی شه وانم

ئامیزی ئاوه لای ژن بوو

گه رمی و نه رمی نه و ئامیزه

مایه ی حه سانه وه ی من بوو

ده ردی ژیان، ره نجی خه بات

ماندوو بوونی روژی ناخۆش

به شه و له ئامیزی نه ودا

هه مووم ده کردن فه رامۆش

(هیمن، ۲۰۰۳، ۸۲)

ئیره دا شاعیر حه سه رت بو نه و روژانه ده خوازیت، كه له باوه شی ژنه كه یدا بووه و دوا ی هه موو ماندوو بوونیکی و خه فه تیك، ئارامی پیده به خشی. نه م هه سته شی ده رته نجامی نه و دووری و دا برانه یه، كه شاعیر به هوی ئاواره ییه وه تپی كه وتوووه. له شیعه کانی "نادر نادر پور" دا زیاتر غه ربی روژانی رابردووی ئیران ده کات، داخ بو روژانی رابردوو پ شکو ی میلیله ته که ی ده خوازیت، هه ره وه ك له شیعی (.....) دا ده لیت :

ای معنی غرور

ای نقطه طلوع و غروب حماسه ها

ای کوه پر شکوه اساطیر باستان:

ای خانه قباد،

ای آشیان سنگی سیمرغ سرنوشت

ای سرزمین کودکی زال پهلوان!

ای قله شگرف،

ای گور بی نیاشانه جمشید تیره روز،

ای صخره عقوبت ضحاک تیره جان!

(نادر نادر پور، ۱۳۸۲، ۹۱۴)

لێره دا به کۆمه لیک سیفاتی جوان و باش بانگی ولاته که ی دهکات، که روژانیک ولاتی پالنه وانان بووه، ولاتیک جینگای تهفسانه و ئوستوره به ناوبانگه کان بووه. واته جوړیک له غرور دهیگریت، کاتیک باشی و به زریه کانی ولاته که ی دپته وه خه یال و له هزریدا چرووی خووشی ده رده کات. ههروه ها له شیعری "از اهرمن تا تهتمن خود را" به و شیوه یه ههستی ته نهایی و نامو بوون و چاره ره شی خووی ده رده خات، که ده لیت:

من امروز ، کاووس شوریده بختم

(نادر نادر پور، ۱۳۸۲، ۸۸۹)

که گم کرده ام راه مازندران را

شاعیر خووی وهک "کاووس شا" ی بچ بهخت و چاره پش ده بی نیتته وه، که ریگی مازنده رانی ون کردووه، هه م ناگانه وه به ولاته که ی و هه میش له دووری ولاته که ی هه نده ی تر هه ست نا تارامی ده کات، که بی به ش بووه له گه رانه وه بو زیدی خووی . گه رانه وه بو سه رده می مندالی و هه ست کردن به خووشیه کانی رابردو یه کتیک تره له بنه ماکانی شیعری رومانسیزمی و له شیعره کانی "نادر پور" یشدا رهنگی داوه ته وه، ههروهک له شیعری "ملال تلخ" دا ده لیت:

در آن دو اشک که بر دامنم چکید و گذشت

نگاه کردم و دیدم غم گذشته خویش

به یک نگاه در آن قطره ها رو ان دیدم

به یاد آن همه شبها و روزها که گریخت

مرا به دفتر دل ، نقش یادگاری ماند

(نادر نادر پور، ۱۳۸۲، ۱۳۵-۱۳۶)

امید گمشده چون کاروان رسید و گذشت

شاعیر به یادگاریه کانی دا ده چپته وه و نهو روژانه ی دپته وه یاد، که چو ن له ده فته ری بیره وه ریبه کانی دا ماون و له بی ری نه کردوون، بی ری روژانی گه نجی و پ خووشی ده کات و به دل یادیان ده کاته وه. به م شیوه یه شاعیر بی ری روژانی گه نجی و روژانی خووشی ده کاته وه، که چو ن خیرا تپه رین و کاروانی ژیانیش هه ر به رده وامه.

هـ- رهش بینی و ناومیدی :

یه کتیک له تاییه تمه نندی و بنه ماکانی شیعری رومانسیزمی نا ئومیدی و ره شینی شاعیره به رامبه ر بهو ژیانیه ی تپیدایه تی، به تاییه ت له نه ده بیاتی روماتیکه ئه ورو پیدا، نه مهش به هووی خراپی بارودوخی میژووی و ئابووری و رو شنیری نهو قوناغهی نه ده بیاتی رومانسیزم تپیدا هاته ئاراهه. شاعیران له ری ده که کانیانه وه نهو نا ئومیدی و ره شینییه ی تووشی بیوون ده یان خسته روو، بو نهوه ی بتوانن ده روونیان خالی بکه نه وه له وه ی له ناخیاندا پهنگی خواردو ته وه. له رومانسیزمی کوردی و فارسیشدا هه مان نهو ههستی ره شینی و نا ئومیدی و بیزارییه له ژیان به دی ده کریت، به چه شتیک بارودوخی میژووی و ئابووری و سیاسی نهو سه رده مه بو جوړیک کاریگه ری هه بوو له سه ر ژیانی هاوولاتیان و نو سه ران و رو شنیران، که زور جار ئاوات به مه رگ بخوازن و تووشی بی ده سه لاتی بین به رامبه ر چاره سه ر بوونی نهو دوخه ی تپیدا ژیاون. (شاعیرانی روماتیکه کوردی له سه ره تاوه، ههروهک هه موو شاعیرانی روماتیکه زور جار ناوه روکی شیعره کانیان به شیوه ی ره شینی و نا ئومیدی و دوو دل له ژیاندا ده رپروه نه مهش ده گه رپته وه بو بارودوخی کومه لایه تی نهو سه رده مه ی کورد)) (نه حمه د، ۱۹۸۹، ۱۳۹). "هیمن" یه کتیکه لهو شاعیرانه ی به هووی نهوه ی له ناو خیراتیکی دیار و دواتر له بزوتنه وه سیاسییه کانی سه رده می خووی به شداری کردووه، بیگومان وهک کوردیکی رو شنیر ناگاداری

بارودۆخه که بووه و له گهڵ خۆشی و ناخۆشیهکانی میلیهتهکهی بووه، ئەو کارهساتانهی به سهر میلیهتهکهیدا هاتوووه توشی بێئومیدی و رهشبینی کردوو، ههروهک خۆی " له کوئ وه بۆ کوئ" باس له وهدهکات و دهلیت ((سالی ۱۳۳۸ سالیکی زۆر شووم بوو له مێژووی ژبانی من دا. لهو سألهدا سازمانی ئەمنیهت گهورهترین زهبری له حیزبی دیموکراتی کوردستان و جولانهوهی ئازادبخواری گهلی کورد وهشاند، که بێگومان لهو سهردهمی دا دهکرا به بههتیزترین ریکخراوی سیاسی ریک و پیکي ئیرانی بزانی. منیش لهو سهردهمهدا تووشی نهخۆشیهکی روحی هاتم. ناهومیدییهکی رهش ئاسۆی ژبان و بێرکردنهوهی داگرتم. ئەو ئاومیدییه زۆر جار تاحالهتی خۆکوشتن پالی پێوه نام.)) (هێمن، ۲۰۰۳، ۷۰). شاعیر له شیعری " فرمیسکی گهش" دا بهوچهشنه ئاومیدی و ناتارامی دهروونی خۆی دهردهبریت و دهلیت:

**قهت له دنیادا نهبوو بێجگه له ناخۆشی بهشم
 مات و داماو و پهشیو و بیکهس و چاره رهشم
 سهردهمیک ئاواره بووم و ماوهیه کیش دهس بهسه
 نه م دی رووی ئاسودهیی، ههه تووشی گیرۆدهیی و قهرقهشم** (هێمن، ۲۰۰۳، ۲۶۷)

شاعیر وهکو کوردیکی بی پهناهنده و بێ پشتیوان ژبانی له ئاوارهیی یا دهست بهسه ریدا بردۆته سهر و ئاوینهی ژبانی ناهه مواری خۆی دهردهخات. ههروهها شاعیر له شیعری " با بره ده له" دا دهلیت:

**له بهر ئازاری ژینی ناله باری
 ده نالی بولبولی شهیدا به زاری
 به سۆز و داخه وه ده بگوت فه قیرم
 په پ و پۆم هه له هری بێ واده پیرم
 مه لیکي فیری دارستان و لێر بێ
 قه فهس پیری دهکا با شووی له زێر بێ**

(هێمن، ۲۰۰۳، ۹۹)

لێره دا شاعیر ژبانی پر مهینهت و ئازار و غه ریبی و ئاوارهیی خۆی دهردهخات، که چۆن به هۆی داگیرکاری و نه بوونی ئازادیه وه کهوتۆته ژبانیکی سهخته وه، ئەمهش کاریگه ری له سه ر دهروونی شاعیر جیه پشته وه و تووشی دهر د و خه م و مهینه تی کردوو، ئەم ههستهش له بهشیکي تری شیعره کانی شیدا ده رده که ویت و پانتایی دیوانه که ی داگیر کردوو.

له شیعری فارسی شیدا جوړیک له رهشبینی یا ترس و ئاومیدی به دیده کریت، به تاییهت له شاعیرانی سه ره تایی قو نای رۆمانسیزم، ئەمهش به هۆی بارودۆخی قو نای دوی مه شرو تیهت، که شاعیران له زێر کاریگه ری ئەده بیاتی ئەوروپی و ههروهها بارودۆخی ئەو سای ئیران له شیعره کانیان دا ترس و دلپاویکی ی به دینه هاتی ئاوات و ئامانجه کانیان به تاییهت گۆرانی بارودۆخیان بۆ دۆخیکی با شتر و ژبانیکی شایسته تر. له شیعره کانی " نادر پور" ی شیدا ئەو جوړه له ترس و ئاومیدی به دی ده کریت به تاییهت له شیعره کانی وهک؛ " شه ره های دیو، شه های در تاریکی، نیمه ی از نامه...." ههروهک له یه کیک له شیعره کانی دا ده لیت:

**در پنجه های وحشی او ماندم از خروش
 فریاد من ز وحشت او در گلو نشست
 چشم ستاره ای بدرخشید و ، نور ماه
 چون تیر، در سیاهی چشم فرو نشست
 نالیدم از هراس و در آفاق بی فتا
 گم شد صدای زیر و بم ناله های من**

(نادر نادر پور، ۱۳۸۲، ۱۲۴-۱۲۵)

لێره دا شاعیر ترسی له دهست چوون و ون بوونی خۆی هیه، که له ئیوان په نجه کانی ئەودا وهک ئەوهی له دهست درنده په کدا بیت بێ به زهیی و بێ رهحم، ترس و هاواره کانی شای تویک بهرز و تاویک نزم وهک ئەوهی ترسی له مردن و لهو ژبانه هه بیت، که بێ به زه بیانه له گه لێ ده خولیتته وه. ههروهک له دێری کو تاییدا ده لیت ئالاند له ئاسۆیه کی بێ روناکیدا، که هه ندیک جار ئالهم بلند ده بوو، هه ندیک جاریش بزرده بوون، لێره دا ههستی دهروونی ناتارام و بێئومیدی خۆی به رامبه ر به ژبان پيشانده دات. له شیعریکی تریدا به ناوی " از ریسمان تا آسمان" دا بهو جوړه نا ئومیدی و رهشبینی خۆی ده گه یه تیت:

درخت معجزه خشکیده است

کیمیای زمان، آتش نبوت را

بدل به خون و طلا کرده است

و رنگ خون و طلا، بوی کشتزاران را

زیاد بدیده های ترانه خو ان برده است

و آفتاب، مسیحای روشنای نیست

و ابر ها همه آبستن زمستانند

و جوی ها همه در مسیر بی تفاوت خویش

به رودخانه بی آفتاب می ریزند

و کوچه ها همه در رفتن مد اومشان

به نا امیدی بن بست یقین دارند

(نادر نادر پور، ۱۳۸۲، ۴۹۹ - ۵۰۰)

لێره دا شاعیر پێی وایه ئه و دره خته ی وهک موعجیزه وایه وشک بووه و چیتەر هیوای به ژیان نهماوه، که به ره و باش بوون بپروات، پێنجه مبه ر(درودی خوای له سه ربیته و) (حه زه ته ی مه سیح)یش نا ئارامن و بێ هیوا بوون له و بارودۆخه ی، که ها تو ته پیش و رهنگی زێری کردۆته خوین، به واتایه کی تر ژیا نی مروؤف به خوین ده رودراوه و ئارامی و ئومید بوونی نهماوه. به و شیوه یه شاعیر ههستی دهروونی خۆی له و په ری بێتومیدی دا ده رده خات، ئه مه ش به شیکه په یوه ندی هه یه به و ژیا نه ی، که شاعیر ئاواتی ژیا نیکی با شتر بوؤخۆی و ده ورو به ری ده خوا زیت. ئه گه رچی تا را ده ده یه ک له 'هیمی نی مو کریانی' جیا وزه چونکه نا ئومیدی و ره شیبینی ئه و له خه می قولی گه له که یه وه سه رچا وه ده گری ته و خه می سه ره بو خۆی و ئا زادی گه له که یه تی.

ئه نجام

- کاتیک هزری تازه و بابه تی تازه دینه ئاراوه، راسته وخۆ قالی تازه و سیمای تازه و گونجاو له گه ل ئه و بابه تانه سه ره له ده ن، که ئه مه ش ده بیته هۆی گۆرانا کاری و نو ییو نه وه له ئه ده بیات دا.
- شیعی کوردی و فارسی به هۆی بارودۆخی و سیاسی و ئابووری و جوگرافی لیک نزیکن له رووی سه ره له دانی ریا زه ئه ده بیه کان و شیعی کوردی له ژیر کاریگه ری ئه و گۆرانا کریانه ی له ئه ده بیاتی تورکی و عه ره بی و فارسی دا بووه، به لام سیمای نه ته وه یی خۆی پاراستوه.
- "هیمی نی مو کریانی" به زمانیکی ئه ده بی ساده و ئه ندیشه ی دا هینه رانه ههستی کوردا یه تی و نیشتیمان په ره ری و عاشقانه ی ده رپریوه، هه ره ها سه روشت و ژن سه رچا وه ی ئیلهامی دا هینه رانه و خه یال فراوانی شاعیرن، نا ئومیدی و ره شیبینی و غوربه ت و دوور ولاتی ههستی دهروونی شاعیر ده رده خه ن.
- نادر پور رابه ری نو یکرده وه و درێژه پێده ری رۆمانسیزمی فارسییه. به زمانیکی ئه ده بی به رزه ههست و ئه ندیشه ی دا هینه رانه ی خۆی ده رپریوه، به بی ری نو ئ و پاشخانه رۆشنیرییه که ی کاریگه ری هه بوو له سه ر نو سه ران و شاعیرانی قۆناغه که ی خۆی.
- غوربه ت و ئاواره یی، بارودۆخی سیاسی، ههستی قولی دلدا ری و خۆشه ویستی، ئه ندیشه ی دا هینه رانه، بێ ئومیدی و ره شیبینی، سه روشت و سه روشت گه رای، ... خالی ها و به شی ئیوان "هیمی نی مو کریانی و نادر نادر پور" ن. هه ردووک شاعیر به پێی تاییه تمه ندی ئه ده بی قۆناغ و نه ته وه که ی خۆیان په یام و ههستی دهروونی خۆیان ده رپریوه.
- له شیعه کانی "هیمی نی مو کریانی" دا ره خه له ده سه لاتی ئیرانی ده گری ته و وهک دا گیر که ری خاک و نیشتیمان و هه ولێ رزگار بوون و ئا زادی و سه ره بهستی ده دات. به لام له شیعه کانی "نادر پور" دا کاتیک ره خه له ده سه لاتی ئیران ده گری ته، ره خه که ی بو با شتر به پریوه بردنی ولات و پێشکه وتییه تی، نیشتیمانی "نادر پور" دا گیر نه کرا وه به لکو چا وه ری نیشتیمانیکی خۆش و ئاسوده ده که ن، که بتوان به ئا زادی بگه رینه وه بو زی دی خۆیان.

سه رچا وه کان //

کتیب // کوردی :

- 1- تهفین تاسوس حه مه، دلدار له کایه ریبازه تهدهبییه کان، کۆنفراسی دلدار، زانکۆی کۆبه، کۆبه، 2018.
 - 2- ئیدریس عه دهولا، قوئاغی پیش شیعری رۆمانسیزمی کوردی، چاپخانهی رۆشنیبری، ههولێر، 2006.
 - 3- حوسین غازی کاکه مین، نوێکردنهوهی شیعری کوردی سالی 1942-1943 له کوردستانی عێراقدا، چ، چاپخانهی رۆژههلات، ههولێر، 2008.
 - 4- خورشید رشید احمد، ریبازی رۆمانتیکی له تهدهبی کوردی دا، مطبعه جاحظ، بهغدا، 1989.
 - 5- زرگار عمر فهتاح، رۆمانسیزم له شیعری هیمن و محهمه نوری دا، چ، چاپخانهی موکریان، ههولێر، 2013.
 - 6- عبدالقادر حه امین محمد، تهدهب و ریبازهکانی ئهروپی - کوردی، زانکۆی سلیمانی، سلیمانی، 2011.
 - 7- عوسمان دهشتی، هیمن دهبرارهی ناوهروکی سیاسی و کۆمهلایهتی شیعرهکانی، چاپخانهی ئوفیسی تیشک، ههولێر، 2003.
 - 8- کمال مههمه نده ميراوهلی، فهلسهفه ی جوانی وهونه، زانکۆی سلیمانی، سلیمانی، 1979.
 - 9- فهراهاد پیرپال، ریبازه تهدهبییه کان، چاپخانهی تهندیشه، سلیمانی، 2009.
 - 10- مارف خهزنهدار، مێژوو تهدهبی کوردی، ب، چ، دهزگای ئاراس، ههولێر، 2006.
 - 10- هیمداد حسین، ریبازه تهدهبییه کان، چ، زانکۆی سهلاحه دین، ههولێر، 2007.
 - 11- هیمن، دیوانی شیعری، ههولێر، 2003.
 - 12- یادگار رهسول بالهکی، سیماکانی تازه کردنهوهی شیعری کوردی، چاپخانهی سیریز، دهۆک، 2005.
- عه ره بی //
- 13- محمد غنیمی هلال، الرومانتیکیه، مطبعه النهضه میسر، القا هره، ...؟.
 - 14- نبیل راغب، المذاهب الادبیه، قاهره، 1977.
- فارسی //
- 10- رضا سید حسینی، مکتب های ادبی، تهران، 1389.
 - 16- شفیعی کدکنی، ادوار شعر فارسی، تهران، 1380.
 - 17- نادر نادر پور، مجموعه اشعار، ج2، انتشارات نگاه، تهران، 1382.
 - 18- یحی ارین پور، از صبا تا نیما، ج7، تهران، 1379.
- گوو قار // فارسی:
- 19- حسین شکی، تغزل و عاشقانه سدای در آثار نادر نادر پور، مانگنامه حافظ، شماره 33، 1380.
 - 20- ممد خاکپور، رمانتیسم، مضامین آن در شعر معاصر ایران، فصلنامه علمی و پژوهشی کاوش نامه، شماره 21، 1389.
 - 21- عبدالعلی آل بویه لنگرودی، فریاب مدبری، بررسی تطبیقی رمانتیسم در اشعار نادر نادرپور و ابوالقاسم شابی، فصلنامهی لسان مبین (پژوهشی ادب عربی) سال دوم، دوره ی جدید، شماره سوم، 1390.

الملخص

انعکاس الرومانسیزم في شعر (هيمن موکرياني) و (نادر پور):

المذهب الرومانسيزمي هو مذهب أدبي وفني ، الذي نشأ في أوروبا بين القرنين الثامن عشر والتاسع عشر . فالرومانسيزم مذهب فكري جديد لجيل جديد. الذي فيه انضمت نظرات الشعر اشكالا و رسائل جديدة. بنوع يعرف ويلون سما عصره وأتمته ، وأنه مر تأثيره بحدود الدول و أدب الكردي والفارسي. واتبعوه الكاتبون حسب خصوصيتهم وصنعوا فيه آدابا رائعة وعظيمة.

وأن (هيمن موکرياني ونادر پور) كانوا أحد الشعراء المشهورين في مرحلتهم ، الذي ظهر في نصوصهما وأشعرهما سما الشعر الرومانسيزمي وكتبوا نصوصا كثيرة بأفكارهم العميقة وأسسوا الرومانسيزمي الكردي والفارسي. وفي هذا البحث نسهم أسياسيات الشعر الرومانسيزمي في أشعارهما ونحدد الفرق بين شعرهما لنأشر ونعرض التشابه والفرق خلال نصوصهما.

وفي نهاية البحث عرضت نتائج و قوائم المصادر.

ألفاظ الرئيسي: هيمن ، نادر پور ، الرومانتيكية .

Abstract

The enlightenment of Romanticism in (Hemn Mukryani and Nadr Pur)'s Poems.

Romanticism is an artistic, literary movement that originated in Europe toward the end of the 18th century, Romanticism was a new ideology for a new generation in which the Poem dimensions got new forms and messages in a way that its time and national identity was enlightened. The impact of this movement crossed the borders of countries and was enlightened in Kurdish and Persian literature. Writers followed Romanticism according to their literary characteristics and specifications and created very precious pieces of literature. (Hemn Mukryani and Nadir Pur) are one of the most famous Poets of their time in which romantic poetry features can be found in their scripts, they have written so many scripts with their imagination and feelings and established the base of Kurdish and Persian Romantic Poetry. In this research paper, according to (Objectivist movement), we will highlight the bases of the Romantic Poems in both of (Hemn and Nadir) and show the comparison between their poems so that we could retrieve the similarities and differences via their scripts. In the end of the research paper some results and the bibliography are shown.

Keywords: Hemn, Ndr pur, Romanticism.